

3. Гавкалова Н. Л. Аналіз стану машинобудування в регіональному аспекті / Н. Л. Гавкалова // Економічний простір. – 2011. – № 48/1. – С. 45 – 52.

4. Навч.-метод. посібник для сам. вивч. дисципліни / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 364 с.

5. Карпунин М. Г. Перестройка и модернизация машиностроения: экономический аспект / М. Г. Карпунин. – М. : Машиностроение, 2000. – 271 с.

6. Данилишин Б. Машинобудування відновлює свої позиції / Б. Данилишин // Урадовий кур'єр. – 2009. – № 194. – С. 4.

7. Регіональна економіка : підручник / Н. Л. Гавкалова, Н. К. Гіковата, О. О. Петряєв, Т. М. Серікова, Г. М. Шумська / За заг. ред. доц. Гавкалової Н. Л. – Х. : ВД «НЖЕК», 2011. – 464 с.

8. Офіційний сайт Управління статистики по Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://upstat.kharkov.ukrtel.net>

9. Офіційний сайт КП ВОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kharkivoda.gov.ua>.

10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

11. Великий Ю. В. Сучасне машинобудування: криза і її причини / Ю. В. Великий // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Сер. Економічні науки. – 2010. – № 4. – С. 6 – 11.

УДК 332.1

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЬОВИХ КОМПЛЕКСНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

РОЗГОН І. В.

УДК 332.1

Розгон І. В. Методичний підхід до розробки та реалізації цільових комплексних програм для підвищення конкурентоспроможності регіону

У статті запропоновано методичний підхід до розробки та реалізації цільових комплексних програм щодо підвищення конкурентоспроможності регіону, сформульовано вимоги до державних цільових програм у межах підвищення конкурентоспроможності регіону.

Ключові слова: цільова комплексна програма, комплексна регіональна програма, конкурентоспроможність регіону, вимоги до ЦКП.

Рис.: 2. Бібл.: 5.

Розгон Інна Володимирівна – здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: ivanosha@mail.ru

УДК 332.1

Розгон І. В. Методический подход к разработке и реализации целевых комплексных программ для повышения конкурентоспособности региона

В статье предложен методический подход к разработке и реализации целевых комплексных программ относительно повышения конкурентоспособности региона, сформулированы требования к государственным целевым программам в рамках повышения конкурентоспособности региона.

Ключевые слова: целевая комплексная программа, комплексная региональная программа, конкурентоспособность региона, требования к целевым комплексным программам.

Рис.: 2. Библ.: 5.

Розгон Інна Владимировна – соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: ivanosha@mail.ru

UDC 332.1

Rozgon I. V. Methodical Approach to Development and Implementation of Target Comprehensive Programs for Increase of Competitiveness of the Region

In the article the methodical going about development and realization of the having a special purpose complex programs in relation to the increase of competitiveness of region is offered, requirements to the government having a special purpose programs within the framework of region's competitiveness increasing are formulated.

Keywords: special comprehensive program, comprehensive regional program, region's competitiveness, requirements for the target complex programs.

Рис.: 2. Bibl.: 5.

Rozgon Inna V.– Applicant, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

E-mail: ivanosha@mail.ru

У світовій практиці управління соціально-економічним розвитком все більшого значення набуває програмно-цільовий підхід. Ефективність його застосування довів досвід країн ЄС, США, Японії, Італії, Великобританії, Німеччини та багато ін. У країнах Західної Європи, окрім застосування цільових комплексних програм для розвитку галузей з низькою рентабельністю, дані програми розробляються і для стимулювання розвитку слабо розвинених територій, отже мають регіональний аспект.

Актуальність програмно-цільових методів управління для України підкреслюють М. Долішній, О. Мошенець, зазначаючи ефективність цих методів для вирішення складних державних і регіональних проблем в умовах ринкової економіки [1, с. 7]. Такої ж думки дотримується І. Малярчук та вважає, що ці методи є актуальними, вимагають гнучких і зважених підходів, зважаючи на зростаючу складність їх регулювання в умовах децентралізації керування у всіх сферах громадського життя. Крім того, в умовах обмеженості фінансово-

матеріальних можливостей держави й суб'єктів підприємництва, структурних диспропорцій у виробництві, лише акумулювання ресурсів на вирішення ключових суспільно значимих проблем, стимулювання інвестицій у пріоритетних сферах здатне забезпечити дієвість і практичну реалізацію національних стратегій розвитку країни [4, с. 3].

Одним із інструментів механізму державної підтримки та стимулювання підвищення конкурентоспроможності регіонів є застосування державних цільових програм, що визначає необхідність обґрунтування їх розробки та реалізації в межах підвищення конкурентоспроможності регіону.

Питаннями програмно-цільового планування займалися такі вітчизняні та закордонні вчені, як: А. Абрамов, М. Азаров, О. Амоша, В. Беседін, В. Зубаков, А. Кисільников, В. Кондратьєв, Р. Кочкаров, І. Макаров, Б. Мільнер, Б. Райзберг, В. Соколов, Б. Чумаченко та ін.

Мета статті полягає у визначенні послідовності розробки та реалізації цільових комплексних програм щодо підвищення конкурентоспроможності регіону.

Визначаючи сутність комплексних цільових програм, слід відмітити таке. Під цільовою програмою слід розуміти узгоджений за ресурсами, виконавцями, часом виконання комплекс планових заходів, спрямований на рішення конкретної проблеми у встановлені строки, розробка (реалізація) якого пов'язана із тимчасовою концентрацією ряду функцій учасників цих процесів [5, с. 25].

Відповідно до Закону України «Про державні цільові програми» державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням [2, ст. 1].

Для підвищення конкурентоспроможності регіону важливим є реалізація комплексних регіональних програм. Комплексна регіональна програма, на думку О. Кисельникова [3, с. 9] – зв'язаний з ресурсами, виконавцями і строками завершення комплекс планованих заходів (соціально-економічних, виробничих, організаційних, науково-технічних і ін.), виконання яких повинне забезпечити своєчасну реалізацію встановлених цілей і пов'язане з важливими змінами існуючих пропозицій, структури й темпів розвитку певного регіону.

Закони України та нормативно-правові акти і рішення, що регулюють процедуру розробки та виконання цільових програм, не є узгодженими та комплексними.

Не зважаючи на низку нормативно-правових актів, що регулюють розробку та реалізацію державних цільових програм, на сьогодні відсутній методичний підхід до вибору їх виду залежно від пріоритетності вирішення проблем регіональної конкурентоспроможності, немає чітких вимог до державних цільових програм за різними напрямками. Отже, визначаючи необхідність розробки та впровадження цільових комплексних про-

грам для підвищення конкурентоспроможності регіонів, слід розробити методичний підхід до розробки та реалізації державних цільових програм підвищення конкурентоспроможності регіонів (рис. 1).

На *першому етапі* необхідно визначити мету державної цільової програми. Зважаючи на те, що об'єктом дослідження виступає регіон, мета цільових програм повинна бути спрямована на підвищення конкурентоспроможності регіону. Зрозумілим є те, що в межах поставленої мети є необхідність розробки та реалізації не однієї комплексної програми, отже кожна програма буде мати свою більш деталізовану мету в залежності від проблеми, що необхідно вирішувати. Однак найважливіша мета, яку повинна вирішити держава в даному напрямку має забезпечувати підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Для вирішення поставленої мети на *другому етапі* методичного підходу проводиться аналіз конкурентоспроможності регіону. У результаті даного аналізу отримуються дані про існуючі проблеми в соціально-економічному стані регіону, тобто формується перелік слабких місць, які стримують розвиток його конкурентоспроможності, та конкурентні переваги, які необхідно підтримувати та розвивати.

До речі, у Законі України «Про державні цільові програми» та інших нормативно-правових актах, що регулюють розробку та впровадження державних цільових програм, йдеться про розробку цільових програм на основі виявлених проблем соціально-економічного розвитку регіону, однак це не є, на думку автора, вірним. Якщо не підтримувати та розвивати наявні конкурентні переваги регіону, з часом вони можуть втратити статус «конкурентної переваги». Відповідно, цільові програми мають бути спрямовані на:

- ✦ подолання проблем, що заважають розвитку конкурентоспроможності регіону;
- ✦ підтримку, посилення та розвиток існуючих конкурентних переваг регіону.

Цей аспект повинен знайти відображення у нормативно-правових актах, регулюючих розробку та впровадження державних комплексних програм.

Отже, *третьім етапом* є розробка напрямів підвищення конкурентоспроможності регіону.

На *четвертому етапі* здійснюється вибір пріоритетних видів ЦКП залежно від виявлених проблем, конкурентних переваг і напрямів державної підтримки.

На даному етапі проводиться оцінка пріоритетності цільових комплексних програм для досягнення поставленої мети – підвищення конкурентоспроможності регіону та ідентифікація видів цих програм за напрямками державної підтримки. До напрямів державної підтримки слід віднести: економічну, організаційну, соціальну та інформаційно-правову підтримку. Так, інвестиційні програми, ресурсні, галузеві та соціально-економічні, які формують цілеспрямоване перетворення соціальних і економічних відносин суспільства, відносяться до напрямів економічної підтримки; організаційно-управлінські – до організаційної підтримки; правоохоронні, наукові, оборонні – до інформаційної підтримки і т. д.

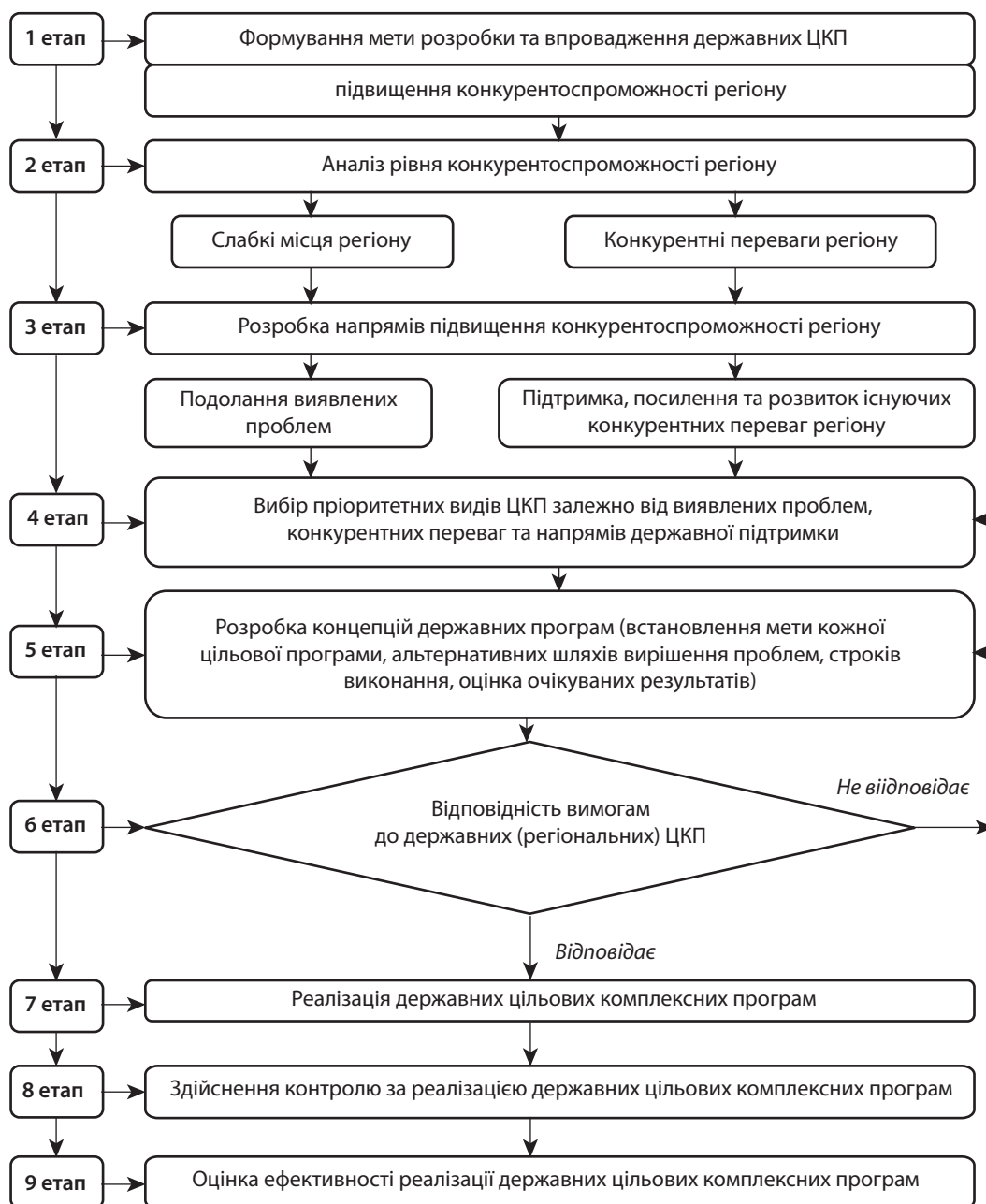

Рис. 1. Методичний підхід до розробки та реалізації цільових комплексних програм для підвищення конкурентоспроможності регіону

Пропонується виділити високий та низький рівні пріоритетності розробки та впровадження державних ЦКП. *Високий рівень пріоритетності* – до нього відносяться ЦКП, що мають безпосередній вплив на рівень конкурентоспроможності регіону (регіональні, комплексні, глобальні, наукові, національно-культурні, правоохоронні, оборонні, соціально-економічні, науково-технічні (інноваційні), інвестиційні, екологічні). *Низький рівень пріоритетності* – даний вид ЦКП має опосередкований вплив на рівень конкурентоспроможності регіону (загальнодержавні програми, програми розвитку окремих організацій, міждержавні програми).

П'ятим етапом методичного підходу є розробка концепції державної програми, що полягає у встановленні мети кожної з цільових програм, альтернативних шляхів вирішення проблем, строків виконання, оцінку очікуваних результатів.

Відповідно до Закону України «Про державні цільові програми» концепція державної цільової програми розробляється з метою обґрунтування необхідності розроблення державної цільової програми та визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми [2].

На шостому етапі здійснюється перевірка відповідності цільових програм вимогам до державних цільових програм. Однак у регулюючих нормативно-правових актах немає чітко визначених вимог до державних цільових комплексних програм, що ускладнює процедуру державної експертизи проекту програм.

Серед основних проблем у галузі розробки й реалізації комплексних цільових програм, є те, що частина цільових програм не містить конкретних програмних заходів, строків і оцінки можливих результатів їхньої реалізації. У ряді програм відсутні найважливіші показники

ефективності, відсутні переліки конкретних інвестиційних проектів із зазначенням джерел, обсягів фінансування. Відсутність цих показників знецінює програму як цілісний системний документ, спрямований на досягнення конкретних результатів, унеможлиблює предметний і всебічний аналіз пропонованих до реалізації цільових програм, а також оцінку результативності, ефективності й наступний контроль за їхньою реалізацією.

Запобігання багатьох подібних проблем може допомогти формування переліку вимог до державних цільових програм, що значно спростить процедуру державної експертизи проекту програм у вигляді економії часу та коштів на розгляд проектів невідповідних цільових програм та надання рекомендацій до приведення цих програм у належний стан.

Основними вимогами до державних цільових програм у межах підвищення КСП регіону, на думку автора, можуть бути такі (рис. 2).

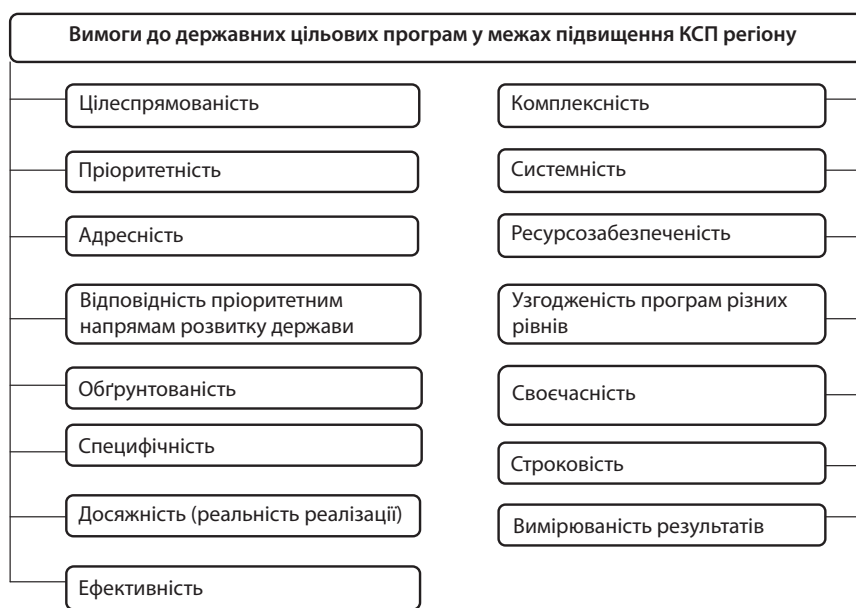

Рис. 2. Вимоги до державних цільових програм в межах підвищення конкурентоспроможності регіону

У випадку невідповідності вимогам слід переглянути обрані види цільових комплексних програм і концепції державних програм.

Сьомим етапом методичного підходу є реалізація державних цільових комплексних програм. У ст. 11 діючого Закону України «Про державні цільові програми» наголошується, що «державна цільова програма виконується шляхом здійснення її заходів і завдань органами державної влади, а також виконавцями, передбаченими цією програмою» [2, ст. 11].

На восьмому етапі проводиться контроль за реалізацією державних цільових програм. Безпосередній контроль за виконанням заходів і завдань програми, ефективним і цільовим використанням коштів її виконавцями здійснюють державні замовники. Контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів здійснюють спеціально уповноважені органи державної влади відповідно до Закону [2, ст. 11].

Заключним етапом виступає оцінка ефективності реалізації державних цільових програм. На даному етапі перевіряється чи відповідають отримані ефекти (соціальний, економічний, організаційний, політичний) очікуваним результатам проекту програми, співвідносяться витрати на реалізацію програми з даними ефектами.

Таким чином, розроблений методичний підхід до вибору, розробки та реалізації державних цільових програм для підвищення конкурентоспроможності регіону дозволяє:

- ✦ більш послідовно та чітко підходити до цього процесу;
- ✦ спростити процедуру погодження проектів програм завдяки сформульованим вимогам до них;
- ✦ виявити види цільових програм, що є пріоритетними у підвищенні конкурентоспроможності регіону за напрямками державної підтримки та стимулювання підвищення конкурентоспроможності регіонів;

✦ націлити державні цільові програм не тільки на проблемні зони регіону, а й на посилення та розвиток існуючих конкурентних переваг регіону. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Долішній М. Ринкові механізми регіонального управління / М. Долішній, О. Мошенець // Регіональна економіка. – 2001. – № 1. – С. 10 – 31.

2. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. № 161-IV (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004, № 25, ст. 352). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/document/fpart76/idx76060.htm>

3. Кисельников А. А. Моделирование структуры процесса реализации комплексных региональных программ / А. А. Кисельников. – Новосибирск : Наука, 1984. – 176 с.

4. Малярчук І. А. Проблеми формування та реалізації державних цільових програм / І. А. Малярчук // Проблеми національної безпеки. – 2007. – № 10. – С. 14 – 18.

5. Руднева Е. В. Целевые комплексные программы: организационно-экономический механизм / Руднева Е. В. – М. : Наука, 1989. – 214 с.